

Nr 899

Av herr Svensson i Ljungskile m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående vissa frågor rörande jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering, m. m.

(Lika lydande med motion nr 741 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 125 föreslår statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att ytterligare statsgaranti för lån till rationalisering eller inköp av jordbruk under innevarande budgetår må beviljas intill ett belopp av 12 milj. kr. samt att för nästa budgetår beviljas ca 40 milj. kr. utöver vad som tidigare föreslagits eller bebadats i statsverkspropositionen för budgetåret 1963/64. Vidare föreslås vissa ändringar i lånevillkoren. Dessa går bl. a. ut på att driftlån skall få lämnas intill ett belopp av 40 000 mot nu 20 000 kr. samt att arrendator skall under vissa närmare angivna omständigheter kunna få lån i anslutning till inköp av jord, som senare kan sammanslås med den arrenderade fastigheten. Möjligheten till att erhålla driftlån vid produktionsomläggningar vidgas.

Vi har ingenting att erinra emot de höjda anslagen eller emot sådana ändringar av lånevillkoren, som ger utrymme för en friare prövning av jordbrukarnas kreditbehov.

Propositionen inrymmer emellertid också vissa resonemang och förslag angående de brukningsdelars beskaffenhet, som staten skall stödja. Inledningsvis erinrar departementschefen om att 60 % av brukningsdelarna eller 157 000 har en åkerareal av 2—10 hektar. »På dessa enheter och även på sådana med betydligt större åkerareal kan», säger statsrådet, »vanligen varken den mänskliga arbetskraften eller modern teknisk utrustning rationellt utnyttjas i jordbruksdriften». Det anges därför som angeläget att dessa gårdar i större omfattning än nu »upphör som självständiga brukningsenheter».

Det kan, förklarar statsrådet kategoriskt, »ej komma i fråga att stödja förvärv av sådana företag». Någon särskild social inriktning av stödgivningen anses ej längre vara motiverad. Därefter heter det i propositionen sid. 31—32:

En grundläggande förutsättning för att garanti för jordförvärvslån skall få medges bör sålunda vara att brukningsenheten antingen redan har sådan storlek och ägoanordning att det bedöms sannolikt att den på lång sikt kan bestå såsom självständig enhet och kan bereda brukaren samma

arbetsinkomst, som erbjuds inom jämförbara näringsgrenar, eller efter nära förestående yttre rationalisering eller produktionsomläggning förutsätts komma att uppnå sådan härkraft. I första hand bör enligt min mening stöd-
givningen inriktas på lån för förvärv av tvåfamiljsjordbruk.

Denna huvudregel innebär att minst två tredjedelar, kanske fyra femtedelar av de nuvarande brukningsdelarna icke kan förvärvas eller inom sina nuvarande gränser förbättras med hjälp av statlig lånegaranti eller bidrag. Av övriga gårdar accepteras endast s. k. stödjordbruk, men regeln för utväljande av dessa är mycket restriktivt utformad. Vi citerar:

Till förvärv av stödjordbruk bör lånegaranti i fortsättningen beviljas endast om särskilda skäl talar härför. Jag ansluter mig nämligen till lantbruksstyrelsens mening att stor försiktighet bör iakttas i fråga om stöd-
givningen till dessa jordbruk. Lånegaranti bör i regel endast komma i fråga då brukaren har sådan annan huvudsaklig sysselsättning, exempelvis skogsarbete, att han under viss säsong är beroende av stödjordbruket och att detta förhållande kan beräknas fortvara. En annan förutsättning bör vara att stödjordbruket är av sådan beskaffenhet att omfattande investeringar inte behöver ske under lånetiden.

Enligt lantbruksstyrelsen är köpeskillningen för ett familjejordbruk om 30 ha åker nu 250 000—300 000 kr. i södra Sverige och 200 000 kr. i Mellansverige. Enligt andra uppgifter nödgas man i den framtida rationaliseringsverksamheten räkna med att ett tvåfamiljsjordbruk med djur, redskap och maskiner kommer att kosta 1 000 000 kr. eller däröver i södra Sverige och 500 000 kr. i Mellansverige. Vi har f. n. ingen sådan erfarenhet vare sig av dessa gårdars lönsamhet eller av möjligheten att få lämpliga brukare till dem att den kan läggas till grund för ett beslut om att stöd-
givningen i första hand bör inriktas på tvåfamiljsjordbruk. Enligt vår mening hör man i fortsättningen som hittills räkna med att enfamiljsjordbruket kommer att dominera. Men inte heller familjejordbruket bör arealmässigt pressas uppåt så ensidigt som jordbruksministern och en del myndigheter räknar med. Detta därför att jordbrukens härkraft inom stora områden av vårt land lika mycket beror av skogstillgången som av åkerarealen. Även betesmarken utanför åkern har betydelse. Dessutom anser vi att begreppet stöd-
jordbruk bör vidgas i stället för att krympas. Vid sidan av framtidens »fullt härkraftiga» jordbruk bör många av de nuvarande mindre familje-
jordbruket kunna uppehållas som stödjordbruk. Det finns numera många möjligheter att sköta ett litet jordbruk med hjälp av lejda maskiner och en ringa mängd mänsklig arbetskraft. I stort sett måste visserligen ett genom-
gående krav vid jordbrukets rationalisering vara att man skall spara på arbetskraft, men därav följer inte att alla gårdar skall förstöras och drivas till en maximal bruttoproduktion. Skall statsrådets principiella resonemang genomföras hårt och onyanserat, så kommer följderna att bli olyckliga både för landsbygden och för vårt samhälle i stort.

Detta har också en del remissmyndigheter givit uttryck för även om orda-

lagen enligt vår mening är omotiverat starkt nedtonade. Skogsstyrelsen anser, att förvärv av stödjordbruk hör underlättas, då behov av deltidsanställda skogsarbetare även i fortsättningen kommer att finnas i viss utsträckning. Sveriges lantbruksförbund anser, att förvärv av stödjordbruk liksom hittills bör kunna underlättas. Riksförbundet Landsbygdens folk tillstyrker inte en så långt gående restriktivitet i långivningen till stödjordbruk som lantbruksstyrelsen förordar. Lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen i Gotlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län samt i Älvsborgs läns södra område anser, att det på grund av speciella förhållanden i dessa län ur samhällelig synpunkt är nödvändigt att kunna belåna stödjordbruk liksom andra mindre jordbruk.

Enligt vår mening borde remissmyndigheterna i många andra län haft anledning att framföra liknande reservationer.

Den väldiga folkvandringen från jordbruket, som länge pågått och alltjämt pågår, har ända till de senaste åren i huvudsak inneburit att antalet arbetare och hemmavarande familjemedlemmar minskat. Vi står nu inför ett nytt skede. Allting tyder på att en mycket stor andel av nuvarande brukningsdelar kommer att upphöra som självständiga enheter. Både folkmängden och antalet jordbruk kommer att minska utan att vi genom några jordbrukspolitiska åtgärder kan hindra det. Vad det nu gäller är inte bara att taga vara på friställda arealer utan också att hjälpa unga människor med eller utan kapital, som vill stanna kvar i jordbruket. Det gäller vidare att så långt möjligt taga vara på landsbygden med dess ekonomiska och ideella värden samt att ge framtidens jordbruk en sådan volym och elasticitet att vi inte kommer in i en återvändsgränd om 15 å 20 år, då den nu förestående anpassningsprocessen är genomförd. Detta blir enligt vår mening inte möjligt, om man ensidigt och dogmatiskt inriktar ansträngningarna på storleksrationalisering. Man kan inte utforma några för hela landet lämpliga normer. Man kan lika litet räkna med att alla framtidens jordbrukare skulle kunna klara en förvaltning av miljonvärden på stora en- eller tvåfamiljsjordbruk med intensiv drift. Som redan nämnts, har man inte heller någon större erfarenhet av dessa jordbruks bärkraft. För många människor måste det mindre jordbruket i fortsättningen som hittills bli en livsform, vars bärkraft ligger i en sammanvägning av synpunkter och värden, som inte låter sig restlöst redovisas i en företagsekonomisk sifferkalkyl. Allt detta behöver nog övervägas, innan man lägger om kursen så radikalt och så ensidigt, som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nu föreslår.

Vi vill slutligen erinra om att de nuvarande bestämmelserna om brukningsenheternas beskaffenhet var föremål för översyn så sent som 1959, att de i Norrland inledda försöken med storleksrationalisering ännu inte kan bedömas samt att 1960 års jordbruksutredning håller på med en allmän översyn av den svenska jordbrukspolitiken.

Med stöd av det ovan anförda hemställes,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts yrkande i prop. 125 under punkt 1, i vad den gäller nya bestämmelser angående brukningsenheternas beskaffenhet som villkor för kreditgaranti och bidrag till förvärv och rationalisering av jordbruksfastighet, samt

att riksdagen måtte godkänna vad som i övrigt föreslagits under punkt 1.

Stockholm den 23 april 1963

Wald. Svensson

Eric Nelander

Axel Gustafsson

i Borås

Olof Johansson

Arvid Nilsson

i Lönsboda